

Dernekler Dairesi Başkanı Mustafa Yardımcı ile Röportaj

Röportaj: Tuncay ENGİN

Efendim, **Sivil toplum kuruluşları, son zamanlarda ulusal ve uluslararası medyada, siyasi söylemlerde hatta günlük konuşmalarda sıkça rastlanan bir kavram haline geldi. Sivil toplum kuruluşları ile ilgili genel değerlendirmeleriniz nelerdir?**

Mustafa YARDIMCI: Sivil toplum kuruluşları, devletten bağımsız olup gönüllülük esasına dayalı olarak çalışan, sosyal yardım, eğitim, sağlık, bilim, çevre, kültür, insan hakları gibi birçok alanda çeşitli toplumsal etkinliklerde bulunan, fertler üzerindeki birleştirici etkisiyle sadece üyelerine dönük değil tüm topluma yönelik hizmetler üreten gönüllü kuruluşlardır.

Günümüzde yönetimler karar mekanizmalarında Sivil Toplum Kuruluşlarına da yer verecek şekilde düzenlemeler yapmakta, gelişen ve değişen dünya artık bu tür gönüllü kuruluşların katkı ve katılımlarıyla şekillenmektedir.

Tüm dünyada “Üçüncü Sektör” olarak adlandırılan, uluslararası literatürde, hükümet dışı örgütler (Non-Governmental Organizations), kar amacı gütmeyen

kuruluşlar(Non-Profit Organizations), Devlet dışı aktörler (Non- State Actors) gibi kavramlarla ifade edilen sivil toplum kuruluşları, demokrasinin en önemli aktörlerinden birisi olup, devlet baskısı altında olmayan, temel hak ve özgürlüklerin rahat bir biçimde kullanıldığı ve yine devletin, faaliyetlerini sürdürebilmesi için koruduğu bir sektördür.

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak, ülkemizde de sivil topluma verilen önem artmış ve bu alanda sektörün gelişimini sağlayıcı birçok yenilik getirilmiştir.

Bu anlamda mahalli idareleri düzenleyen temel kanunlarda, sivil toplum örgütlerinin yerel düzeyde karar mekanizmalarına katılımını sağlayacak düzenlemelere yer verilmiştir. Artık, mahalli idareler(il özel idareleri ve belediyeler), hemşeriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yaparken sivil toplum kuruluşlarının katılımını sağlayacak önlemleri almak durumundadır. Sivil toplum örgütlerinin temsilcileri kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılıp görüş bildirebilmektedirler.

Yine yerel yönetimler, stratejik planlarını konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin de görüşlerini alarak hazırlayacaklardır. Bunların yanında, kent yaşamında, kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmek amacıyla belediyelerde kurulan Kent Konseylerine, ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileri de katılacaklardır.

Ayrıca mahalli idareler yerel hizmetlerin sunumunda sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yoluna gidebilmekte ve ortak hizmet projeleri gerçekleştirebilmektedirler.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 29 uncu Maddesi ve bu maddeye istinaden Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan Yönetmelik ile genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin bütçelerinden STK'lara yardım yapılmasına imkân getirilmiştir. Bu düzenleme, sivil toplumun kalkınması ve Kamu- STK diyalogunun gelişimi adına çok önemli bir yeniliktir. Buradan sizin aracılığınızla tüm sivil toplum kuruluşlarına ve özellikle derneklere, bu hususa çok önem vermeleri ve faaliyet gösterdikleri alanla ilgili olan kamu kurumları ile mutlaka diyaloga geçmeleri çağrısında bulunmak istiyorum.

Ülkemizde sivil toplum alanında yapılan, diğer bir önemli yenilik ise 84.000'e yaklaşan sayılarıyla sivil toplumun en önemli kesimini oluşturan derneklere ilişkin iş ve işlemleri yürütme görevinin, güvenlik birimlerinden alınıp sivil bir kurumun sorumluluğuna verilmesi olmuştur.

Bu kurum İçişleri Bakanlığı bünyesinde ana hizmet birimleri arasında müstakil bir daire başkanlığı olarak oluşturulan "Dernekler Dairesi Başkanlığı"dır.

Bu doğrultuda yapılan hukuki ve idari düzenlemeler, hak ve özgürlükler açısından sivil toplum kuruluşlarının önünü açmış ve etkinliklerini arttırmıştır.

Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın kurumsal yapısından ve kurumun gelişim sürecinden kısaca bahseder misiniz?

Mustafa YARDIMCI: Altıncı yılını geride bırakan Dernekleri Dairesi Başkanlığı'nın kurulmasında, ülkemizde yaşanan hızlı toplumsal değişimlerin yanında Avrupa Birliği (AB) ile olan ilişkilerimizin de çok önemli etkisi olmuştur. AB'ye uyum sürecinde birçok uyum paketi ile çeşitli yasalarda değişiklik yapılmıştır. Ağustos 2002 uyum paketi çerçevesinde, yapılan kanun değişikliği ile derneklerin Emniyet Genel Müdürlüğünden alınması ve sivil bir daire başkanlığı kurularak İçişleri Bakanlığı'na bağlanması hüküm altına alındı. 2908 sayılı eski Dernekler Kanununda yapılan değişiklikle kuruluş çalışmalarına başlanan Dernekler Dairesi Başkanlığı, belli bir hazırlık aşamasından sonra 2003 yılında 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da yapılan değişiklikle Ana Hizmet birimleri arasındaki yerini almıştır.

AB ile entegrasyon süreci ve özellikle uyum yasalarının uygulanması çerçevesinde Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın taşra birimleri hızlı bir şekilde teşkilatlanmış, illerde valilikler bünyesinde İl Dernekler Müdürlüğü, ilçelerde ise kaymakamlıklar bünyesinde İlçe Dernekler Büro Şeflikleri oluşturularak, derneklere ilişkin iş ve işlemler güvenlik birimlerinden kısa sürede devralınmıştır.

Derneklere ilişkin iş ve işlemlerin 2003 yılına kadar güvenlik birimlerince (Emniyet ve Jandarma) yürütülmesi, sivil toplumun bir güvenlik ve asayiş sorunu olarak algılanmasına neden olmuştur. Derneklere hizmet sunan kamu biriminin sivilleştirilmesi bu algıyı değiştirerek Kamu- STK ilişkisini artırmış ve sektörün canlılık kazanmasını sağlamıştır.

“

Dernekler Dairesi Başkanlığı kısa bir süre içinde kurduğu fiziki altyapısı ve kullanmaya başladığı bilgi ve teknoloji kaynakları ile sektörün ihtiyaçlarına cevap verme yolunda çok önemli gelişmeler kaydetmiştir.

”

Dernekler Dairesi Başkanlığı, merkezde dört (4) şube müdürlüğü, iki (2) müstakil büro şefliği ve Bakanlığımızın genel denetim yetkisini kullanmak üzere istihdam edilen Dernekler Denetçileri ile Taşrada ise İl Dernekler Müdürlükleri ve İlçe Dernekler Büro Şeflikleri bünyesindeki personeli ile sivil topluma hizmet etmektedir.

Dernekler Dairesi Başkanlığı kısa bir süre içinde kurduğu fiziki altyapısı ve kullanmaya başladığı bilgi ve teknoloji kaynakları ile sektörün ihtiyaçlarına cevap verme yolunda çok önemli gelişmeler kaydetmiştir. Ancak tüm bu gelişmeleri yeterli görmeyip, sivil topluma yönelik daha iyi hizmet sunabilmek, sektörün artan ihtiyaçlarına yerinde, zamanında ve etkin olarak cevap verebilmek için denetim personeli başta olmak üzere personel sayımızın artırılması, uzmanlık kadrolarının ihdas edilmesi ve fiziki şartların daha iyi hale getirilmesi yolundaki çalışmalarımız devam etmektedir.

Kurulduğu günden bu güne Dernekler Dairesi Başkanlığı, sivil toplumun gelişimi adına ne gibi çalışmalarda bulunmuştur?

Mustafa YARDIMCI: Derneklere ilişkin yetki ve sorumlulukların güvenlik birimlerinden devralınması ile birlikte teşkilatlanma hızla tamamlanmış ve derneklerle ilgili iş ve işlemlerde bürokrasiyi ve kırtasiyeciliği azaltmak için gerekli olan altyapı çalışmalarının tamamlanmasına öncelik verilmiştir. Bu kapsamda;

Merkez ile taşra teşkilatımız arasında “güvenli ağ/network” oluşturulması için Başkanlığımızca, 18/10/2004 tarihinde Bilgisayar-Güvenlik ve Donanımı ihalesi yapılmıştır. Devlet Malzeme Ofisi (DMO) üzerinden yapılan alımlarla bütün illere i-Bekçi adı verilen güvenlik sistemi kurulmuş, tüm

illerin Kesintisiz Güç Kaynağı ihtiyacı karşılanmış ve oluşturulan sistem ile ülke genelinde güvenli bir network kurulmuştur.

2005 yılında, dernekler il ve ilçe teşkilatlarının kendi aralarında ve Dernekler Dairesi Başkanlığı ile elektronik ortamda veri alışverişini sağlayacak “e-dernek kurumsal yazılım programı” oluşturularak, bütün veriler buraya aktarılmış ve kullanılan çok ileri düzey bir yazılımla, işlemler merkezi bir server (sunucu) üzerinden yürütülmeye başlanmıştır.

E-dernek kurumsal yazılım programı sayesinde, derneklere ilişkin birçok veri Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ile işbirliği içerisinde ve ihtiyaç duyulan formatta, yıllık beyannameler aracılığıyla alınarak depolanmakta ve sektöre ilişkin politika geliştirme ve denetim fonksiyonları için kullanılmaktadır. Ayrıca bu verilerin kamuoyu ile paylaşılmasına yönelik çalışmalarda sonuç aşamasına gelinmiştir.

Bu proje Dairemiz personeliyle birlikte derneklerin de çalışmalarını büyük ölçüde kolaylaştırmıştır. Dernekler, Dernekler Yönetmeliğinin 96 ncı maddesi kapsamında birçok işlemlerini şifre almak suretiyle e-Dernek Kurumsal Yazılımı üzerinden yapabilmektedirler. Şifre alma işlemleri web sayfamız, www.dernekler.gov.tr adresinde yer alan, “E-dernek kullanıcısı olmak istiyorum” linki aracılığıyla yapılmaktadır.

2007 yılında başlatılan ve halen devam etmekte olan teknolojik altyapıyı güçlendirme, güncelleme ve Dijital Arşiv Projesi kapsamında çok önemli çalışmalar yapılmıştır. Başkanlığımız arşivinde bulunan yaklaşık 203.000 (iki yüz bin yüz) adet dernek (faal ve münfesi) dosyası içerisinde bulunan

25.000.000 (yirmi beş milyon) adet belgenin sayısal veriye dönüştürülmesi amacıyla başlatılan Dijital Arşiv Projesi kapsamında, bu gün itibariyle 13,5 milyon adet evrak dijital ortama aktarılmıştır. Dairemizce yürütülen Dijital Arşiv Projesi sayesinde, 2010 yılı sonu itibariyle elektronik ortamda bir kurumsal hafıza oluşturulmuş olacaktır.

“

E-dernek kurumsal yazılım programı sayesinde, derneklere ilişkin birçok veri Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ile işbirliği içerisinde ve ihtiyaç duyulan formatta, yıllık beyannamele aracılığıyla alınarak depolanmakta ve sektöre ilişkin politika geliştirme ve denetim fonksiyonları için kullanılmaktadır.

”

Diğer taraftan Dernekler Dairesi Başkanlığı, resmi internet sitesi (www.dernekler.gov.tr) üzerinden e-dernek kurumsal yazılımından elde ettiği verileri kamuoyu ile paylaşmakta ve tüm derneklerin, sektörle ilgili gelişmelerden haberdar edilmesini sağlamaktadır.

Tüm bu çalışmaların yanında Dernekler Dairesi Başkanlığı, kuruluşundan itibaren AB ülkelerindeki sivil topluma yönelik çalışmaları yakından takip etmektedir. Bu amaçla İngiltere ve Almanya'daki STK'lara yönelik mevzuat ve uygulamaları incelenmiştir. Şu anda yürütmekte olduğumuz bir çalışma kapsamında, ülkemizdeki sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri, ilgili kamu kurumları ile olan ilişkileri ve bu alandaki yasal düzenlemeleri, gelişmiş ülkelerdeki örnekleri ile kıyaslayacak şekilde geniş çaplı bir araştırma yapılmaktadır. Söz konusu araştırma ile ülkemizde sivil toplumun daha güçlü ve etkin bir yapıya kavuşturulması için yapılabilecek alternatif çalışmalar tespit edilecektir.

Dairemiz aynı zamanda, birçok ülkede üye kuruluşu bulunan ve çok geniş bir coğrafyada sivil toplum alanında faaliyetlerde bulunan CİVİCUS adlı uluslararası kuruluşun toplantılarına başkanlık düzeyinde katılım gerçekleştirmektedir. Bu gibi

çalışmaları, ülkemizdeki sivil toplum kuruluşlarının AB standartlarına kavuşturulması adına çok önemli görüyorum.

Başkanlığımız sivil toplumun güçlendirilmesine yönelik projeler de yürütmektedir. Merkezi Finans ve İhale Birimi ve Avrupa Birliği Genel Sekreterliği ortaklığı ile yürütülen SKİP projesi buna örnektir. Bu projeye, sivil toplum kuruluşları ile kamu kurumları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesine önemli katkılarda bulunulmuştur.

Dairemiz ayrıca, AB tarafından Sivil Topluma Destek Fonu kapsamında, Arnavutluk, Sırbistan, Kosova, Makedonya, Bosna Hersek, Karadağ, Hırvatistan ve Türkiye'de iki yıl süreyle uygulanacak olan, "Sivil Toplum Kuruluşları için Teknik Destek Projesi" kapsamında oluşturulan "Ulusal Danışma Kurulu"nun üyesidir. Dernekler Dairesi Başkanlığı olarak bu konumumuzu, uygulamaya yeni başlayacak olan söz konusu proje kapsamında sivil toplum kuruluşlarının teknik kapasitelerinin ve etkinliklerinin artırılması için en iyi şekilde değerlendirmeyi hedefliyoruz.

Dernekler Dairesi başkanlığı yürüttüğü ve yürüteceği tüm çalışmalarda sadece derneklerin değil tüm sivil toplumun güçlenmesine katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

AB ilerleme süreci Türkiye'de sivil toplumu ve dernekleri nasıl etkilemektedir?

Mustafa YARDIMCI: Ülkemizdeki sivil toplum kuruluşları AB sürecinde bir taraftan güç kazanıp gelişim göstermekte bir taraftan da reformların hayata geçirilmesinde etkin rol alarak sürece katkı sağlamaktadırlar. Avrupa Birliği'ne üyelik

yolunda, sivil toplum kuruluşlarının güç kazanarak ülke politikalarının oluşturulma sürecine ve uygulamalarına katılmaları, demokratikleşme sürecine çok önemli bir katkı sağlamaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının katkısıyla güçlenecek demokrasi-miz sayesinde Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün hedef olarak önümüze koyduğu muasır medeniyet seviyesine ulaşma süremiz kolaylaşacak ve hızlanacaktır.

AB ilerleme süreci, ülkemizde sivil toplum ve dernekler alanında çok önemli gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Bu gelişmeleri iki başlıkta değerlendirebiliriz: Bunlardan birincisi mevzuat alanında yapılan yenilikler diğeri ise sivil toplumun fon ihtiyacını karşılamaya yönelik imkânlardır. Mevzuat alanında yapılan yenilikler kapsamında, Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın kurulmasının ve yeni bir dernekler mevzuatı oluşturulmasının, sivil toplumun gelişimi adına taşıdığı önemi vurgulamak gerekir 23/11/2004 tarihinde yürürlüğe giren 5253 sayılı Dernekler Kanunu ve ardından çıkarılan yönetmelik, genelge ve tebliğler ile derneklerin iş ve işlemleri kolaylaştırılmış ve derneklerin daha aktif hale gelmelerini mümkün kılacak birçok yenilik uygulamaya koyulmuştur. Bu anlamda yeni mevzuat çerçevesinde, dernek kurma hakkını sınırlayıcı ve zorlayıcı hükümler kaldırılırken, uluslararası hukuka uygun olarak çocukların da dernek kurabilmelerine imkân tanınmıştır. Yerli derneklerin yurt dışı faaliyetleri yanında yabancı derneklerin de yurt içi faaliyetlerini kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılmıştır. Kolluk kuvvetlerinin dernekler üzerindeki yetkisi sınırlandırılırken, dernekle-

rin hem kendi aralarında hem de kamu kurumlarıyla ilişkilerini teşvik edici hükümler getirilmiştir. Derneklerin genel kurul toplantılarında kamu gözlemcisi (Hükümet Komiseri) görevlendirilmesi ve faaliyetleriyle ilgili olan bakanlıklar tarafından denetlenmesi uygulamalarına son verilmiş; yalnızca İçişleri Bakanlığı ve Mülki İdare Amirliklerince denetlenmeleri sağlanarak denetimdeki çok başlıklı giderilmiştir. Bunun yanında Dernekler Kanunu'nun 9 uncu maddesi ile derneklerin bağımsız denetim kuruluşları tarafından denetlenmesine imkân getirilerek daha şeffaf ve hesap verebilir bir sektör oluşturulmasına katkıda bulunulmuştur.

Tüm bu yenilikler derneklerin işlemlerinin basitleştirmesini ve devletle ilişkilerinde bürokrasinin azaltılmasını sağlamıştır.

Diğer yandan AB süreci, sivil toplum kuruluşlarının en önemli sorunlarının başında gelen finans probleminin çözümüne katkıda bulunacak imkânlar getirmiştir. Sivil toplum kuruluşları proje hazırlamak suretiyle Avrupa Birliği fonlarından yararlanabilmektedirler. AB müzakere sürecinde gerçekleştirilecek olan Avrupa Birliği'ne uyum projeleri içerisinde sivil toplum kuruluşlarının yararlanabilecekleri çok sayıda ve kapsamlı hibe programları bulunmaktadır. Aday ülkelerde sivil toplumun gelişimine büyük önem veren Avrupa Birliği bu amaçla milyonlarca Euro fon ayırmaktadır. Ülkemizde sivil toplum kuruluşlarının AB fonlarından yararlanma ve proje esaslı çalışma konusunda belirli bir seviyeye geldiklerini söyleyebiliriz. Ancak bu konuda daha cesur olmalarını, başlangıçta küçük ölçekli de olsa mutlaka proje bazlı

çalışmalar yaparak Avrupa Birliği fonlarından daha etkin bir şekilde yararlanmalarını istiyoruz. Başta dernekler olmak üzere tüm sivil toplum kuruluşlarına AB fonları ile ilgili proje esaslı hibe duyurularını bulabilecekleri, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği ve Merkezi Finans ve İhale Birimi ile eğitim ve öğretim alanındaki faaliyetlere yönelik Sokrates, Youth ve Leonardo da Vinci gibi topluluk programlarını takip edebilecekleri Ulusal Ajans gibi kurumların internet sitelerini takip etmelerini özellikle tavsiye ediyorum.

Ülkemizde sivil toplumun geleceği ile ilgili olarak neler söylemek istersiniz?

Mustafa YARDIMCI: Sivil toplum kuruluşları 21. Yüzyılın en önemli gelişmelerindendir. Bütün demokrasilerde, özellikle gelişmiş ülkelerde, toplumun refah seviyesinin artırılmasına olan katkıları fark edilerek desteklenen bir sektördür.

Günümüzde bir ülkenin demokrasi standartları ile sivil toplum kuruluşlarının karar alma mekanizmalarına katılım düzeyi paralel hale gelmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının daha etkin hale gelerek seslerini duyurabilmeleri ve politikaların belirlenmesine artan oranda katılım sağlamaları Katılımcı Demokrasi anlayışının güçlenmesi açısından çok önemlidir.

Eğitimden kültüre, çevreden sağlığa, yardım faaliyetlerinden çeşitli sosyal hizmetlere kadar hemen her alanda faaliyet yürüten STK'ların, toplumun refah seviyesinin artırılmasındaki önemleri göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür.

Ülkemizde yaşanan 17 Ağustos 1999 depremi sivil toplum için bir dönüm noktası olmuştur. 17 Ağus-

tos depremi ülkemizde, 30 binden fazla insanın yaşamını yitirmesine, şehirlerin yerle bir olmasına, yuvaların yıkılıp hayatların dağılmasına ve milyarlarca dolarlık ekonomik kaybın yaşanmasına neden olmuştur. Böylesine acı bir tablo karşısındaki tutumuyla Türk Milleti, yardımlaşmada ve dayanışmada, yeri geldiğinde toplumsal ihtiyaçların karşılanmasına yönelik sorumluluk üstlenerek örgütlenmede çok büyük bir potansiyele sahip olduğunu göstermiştir. O gün yaşanan zorlukların aşılmasında sivil toplum kuruluşlarının rolü büyük olmuştur.

Ülkemizdeki sivil toplum kuruluşlarının, sahip oldukları bu potansiyelin farkında olmalarının ve Avrupa Birliği müzakere sürecinin oluşturduğu olumlu havayı da değerlendirerek daha aktif ve daha etkin olmaları gerektiğini düşünüyorum. Bu anlamda proje esaslı çalışmalarının önemini bir kez daha vurgulamak istiyorum.

Biz dernekler ailesi olarak, gerek merkezdeki gerekse taşra birimlerindeki çalışanlarımızla, derneklerin iş ve işlemlerinin yürütülmesinde güler yüzlü, onlara yardımcı olan ve yol gösteren bir anlayışla sivil toplumun önün açmak ve onlara destek olmak istiyoruz.

Ülkemizde devletin, sivil topluma yaklaşımı da çok olumludur. Ülkemiz için taşıdıkları önemin farkında olan, proje esaslı çalışmalarla AB fonlarından yararlanan ve kamu ile ilişkilerini geliştirerek etkinliklerini artıran sivil toplum kuruluşları, sadece sivil toplumun değil aynı zamanda ülkemizin kalkınmasında ve daha güzel yönetilmesinde söz sahibi olacaklarını düşünüyorum.